

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

активность в формировании и использовании рекреационного потенциала Украины. Повышение этой активности во многом определяется уровнем разработки рекреационного законодательства, системой стандартизации, лицензирования и сертификации рекреационной деятельности, уровнем экологических норм и стандартов, созданием кадастров рекреационных ресурсов и служб их учета и охраны, зонированием рекреационных территорий.

На сегодняшний день требуются большие инвестиции в рекреационный комплекс, которые должны осуществляться через качественно новые, инновационные механизмы. Одним из таких механизмов может служить предложенная модель, которая позволит учесть целесообразность привлечения заемных средств в формирование конкретного рекреационного фонда и прогнозировать среднюю доходность его деятельности.

Кроме того, для развития рекреационного сектора экономики Украины необходимо внедрение механизмов регулирования развития рекреационных ресурсов, главными из которых можно выделить инновационно-инвестиционные и организационно-экономические механизмы развития рекреационного комплекса. Именно их внедрение будет способствовать развитию данной сферы.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Рекреация: социально-экономические и правовые аспекты: монография/ ред.: В.К. Мамутов, А.И. Амоша. – К. : Наукова думка, 1992. – 144 с.
2. Гудзь П. В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій/ П. В. Гудзь. – Донецьк: Юго-Восток, 2001. – 270 с.
3. Казачковская Г. В. Повышение эффективности управления курортно-рекреационным комплексом/ Г. В. Казачковская// Экономические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2000. – Т. 2. – С. 222-226.
4. Кобанец Л. О. Концепція управління розвитком рекреаційної діяльності: монографія/ Л. О. Кобанець; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 192 с.
5. Кобанец Л. А. Привлекательность рекреационного потенциала Украины/ Л. А. Кобанец// Экономика Крыма. – 2003. – №6. – С. 65-69.
6. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України/ В. І. Мацола. – Львів: ІРД НАН України, 1997. – 259 с.
7. Шмагина В. В. Рекреация и туризм в системе современных приоритетов социально-экономического развития/ В. В. Шмагина, С. К. Харичков; Ин-т проблем рынка и экон.-эколог. исслед. НАН Украины. – Одесса, 2000. – 70 с.
8. Статистичний бюллетень «Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Україні» // І.В. Калачова. – Київ: Державна служба статистики України, 2011. – 91 с.
9. Государственная служба статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Проект стратегии развития Автономной Республики Крым на период до 2017 года «Крым– территория успеха» [Электронный ресурс] / Крым– инвестиции в будущее. – Режим доступа: http://invest-crimea.gov.ua/show_content.php?alias=infoset.

РЕЗЮМЕ

У статті розглянуто сучасний стан рекреаційного сектору економіки України, запропоновано заходи, які сприятимуть удосконаленню розвитку рекреаційного комплексу, а також визначено механізми регулювання розвитку рекреаційних ресурсів України.

Ключові слова: рекреаційний сектор економіки, рекреаційні ресурси, механізми регулювання.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрено современное состояние рекреационного сектора экономики Украины, предложены мероприятия, которые будут способствовать усовершенствованию развития рекреационного комплекса, а также определены механизмы регулирования развития рекреационных ресурсов Украины.

Ключевые слова: рекреационный сектор экономики, рекреационные ресурсы, механизмы регулирования.

SUMMARY

The current state of recreational sector of economy of Ukraine is considered in the article, actions which will promote improvement of development of recreational complex are offered, and mechanisms of regulation of development of recreational resources of Ukraine are defined.

Key-words: recreational sector of economy, recreational resources, regulation mechanisms.

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Гавриленко С.М., к.е.н., доцент кафедри “Розвиток і розміщення продуктивних сил” Донецького національного університету,
Солод М.А., к.е.н., старший науковий співробітник Інституту економіки промисловості НАН України¹

Динамізм і глибина змін, що відбуваються в світогосподарській системі протягом останніх років, потребують аналізу і переосмислення багатьох фундаментальних і прикладних соціально-економічних проблем, серед яких важливе місце посідають проблеми регіонального розвитку.

На початку XXI століття економіка України і її регіонів характеризується нестійкою динамікою і дотепер залишається орієнтованою в основному на традиційні базові галузі, що не дозволяє забезпечити перехід на новий якісний рівень розвитку і забезпечити інноваційну спрямованість змін в економіці, підвищення її конкурентоспроможності, створити передумови для позитивних структурних зрушень. Світова фінансово-економічна криза і неоднозначні підсумки здійснюваних реформ, з одного боку, ускладнили і без того нестійке соціально-економічне становище регіонів, а з іншого, – надали регіонам додаткові можливості трансформації їх економіки в інноваційно орієнтовані, конкурентоспроможні економічні системи. Щоб ці можливості реалізувати, регіонам необхідно актуалізувати свої стратегічні цілі, сформувані необхідні інституційні умови, мобілізувати потенціал для переходу до нового типу розвитку.

Невизначене внутрішнє і зовнішнє середовище, що характеризується швидкими змінами, висуває сьогодні нові завдання управління розвитком регіонів, які не можуть бути вирішені на основі традиційних підходів або прямого запозичення зарубіжного досвіду. Перехід до нової якості регіонального розвитку потребує не тільки оптимізації ресурсів і мобілізації наявного потенціалу, скільки системної трансформації інституційної структури економіки.

Проблеми ефективного розвитку регіонів, забезпечення їх конкурентоспроможності в сучасних умовах привертають значну увагу дослідників і фахівців. Аналіз особливостей і закономірностей регіонального розвитку, узагальнення науково-методичних засад соціально-економічного розвитку регіонів відзеркалено в працях представників різних українських наукових шкіл регіональної економіки: О.Алимова, Є.Бойка, А.Бутенка, З.Герасимчука, М.Козоріза, В.Симоненка, В.Степанова, А.Федорішевої, С.Харічкова, Л.Чернюка та інших.

В рамках інституційної парадигми результати досліджень висвітлюються в роботах таких відомих учених, як М.Вебер, Т.Веблен, О.Вільямсон, Т.Егерсон, Р.Коуз, Д.Норт, М.Туган-Барановський, Дж.Ходжсон, Й.Шумпетер та інші. Аналізу інституційного середовища в перехідній економіці присвячені також дослідження А.Аслунда, Л.Бальцеревича, Р.Капелюшнікова, С.Кірдіної, Я.Корнай, Я.Кузьміна, Ю.Латова, А.Нестеренка, Р.Нуресва, А.Олейника, В.Полтеровича, В.Радаєва, В.Тамбовцева, А.Шастітка.

Серед вітчизняних учених дослідженню різних аспектів інституційного середовища присвятили свої праці С.Архієресв, Д.Богиня, І.Булєєв, М.Брик, Н.Брюховецька, З.Варналій, Т.Гайдай, А.Гальчинський, В.Гесєць, А.Гриценко, В.Дементьєв, М.Долішній, С.Злупко,

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Б.Кульчицький, В.Кредисов, М.Крупка, В.Лагутін, В.Липов, І.Малий, Ю.Пачковський, О.Прутська, Р.Пустовійт, С.Реверчук, В.Сизоненко, О.Стефанишин, В.Тарасевич, О.Чаусовський, А.Чухно.

Втім, незважаючи на вагомий доробок в цій сфері ряд найважливіших питань, а саме таких, які пов'язані з впливом інституціональних умов на розвиток регіонів, залишається відкритим. Існуючі науково-теоретичні і практичні розробки не повною мірою враховують складну соціально-економічну динаміку останніх років, зростання нестабільності і загальної нестійкості розвитку, наявність розривів в інституційному просторі, внаслідок чого проблеми інституційної трансформації лише порівняно недавно стали об'єктом аналізу.

Актуальність дослідження сучасного стану і перспектив розвитку регіонів в період масштабних економічних і інституційних перетворень обумовлює мету статті - аналіз тенденцій і специфіки інституційної трансформації економіки України і її окремих регіонів в умовах необхідності подолання кризових явищ і переходу до нової якості соціально-економічного розвитку.

В сучасних умовах інституційне середовище може розглядатися як системна основа, що відбиває специфіку умов функціонування економічних суб'єктів як в країні в цілому, так і в окремому регіоні.

Світовий досвід економічного розвитку свідчить про те, що наявність ефективних і добре функціонуючих інституцій створює необхідну основу для економічного зростання, в тому числі і на регіональному рівні. В той же час вади інституційного середовища призводять до значних негативних наслідків. Наприклад, за висновками фахівців Світового банку, щорічно лише на хабарі витрачається близько 1 трильйона доларів США на рік, що відповідає трьом відсоткам глобального ВВП [1].

Значний інтерес в контексті підвищення уваги останніми роками до питань формування ефективного інституційного середовища становлять дослідження інституційних чинників забезпечення економічного розвитку, які проводяться Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) в рамках оцінки конкурентоспроможності країн світу. Методологія, яка сьогодні використовується Всесвітнім економічним форумом для оцінювання конкурентоспроможності країн, базується на розрахунках Індексу глобальної конкурентоспроможності (ІГК). Індекс глобальної конкурентоспроможності був розроблений для оцінки потенціалу зростання країн у середньостроковій та довгостроковій перспективі, з огляду на поточний рівень розвитку і є головним індексом ВЕФ для визначення національної конкурентоспроможності.

Однією з важливих складових ІГК за методологією ВЕФ є якість інституційного середовища. При цьому ВЕФ виходить з того, що інституціональне середовище формує базу, у межах якої приватні підприємці, підприємства та уряди взаємодіють один з одним з метою отримання доходу та розвитку економіки, таким чином суттєво впливаючи на темпи економічного зростання, капіталізацію підприємств та конкурентоспроможність країни в цілому і її окремих регіонів. Якість інституціонального середовища впливає на спосіб, у який різні соціально-економічні системи розподіляють видатки та переваги від реалізації стратегій і програм розвитку, а також є важливим чинником прийняття рішень щодо організації виробництва, напрямків і обсягів інвестицій.

У загальному рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності 2012 Україна посіла 73-є місце серед 144 країн, піднявшись на дев'ять позицій у порівнянні з минулим роком. Сусідами України стали Словаччина й Уругвай [2]. В той же час саме інституційні характеристики лишаються найслабшим місцем конкурентоспроможності української економіки. У Звіті про глобальну конкурентоспроможність за 2012 рік Всесвітнього економічного форуму за даною складовою Україна посіла лише 132-є місце з 144 країн світу - на одну позицію нижче порівняно з минулим роком. Такий результат є одним із найнижчих не лише відносно країн ЄС та інших розвинених економік, а й порівняно з сусідніми країнами - колишніми радянськими республіками. За рівнем розвитку інституційного середовища Україна поступається всім країнам СНД, за винятком Росії та Киргизії, які посіли в рейтингу 2012 року 133-є і 137-є місця відповідно.

У відповідності з методологією ВЕФ вплив інституційного середовища на економіку значною мірою залежить від того, на якому етапі економічного розвитку перебуває країна. ВЕФ виділяє три стадії економічного розвитку країн: перша - факторна орієнтованість, друга - орієнтованість на ефективність, третя - орієнтованість на інновації. Країни, економіка яких перебуває між двома з цих трьох стадій, вважають країнами у стані переходу. Концепція стадій економічного розвитку інтегрована до ІГК у такий спосіб, що найбільша питома вага надається тому субіндексу і його складовим, які є відносно важливішими для певної стадії економічного розвитку країни. Тобто, важливість кожної зі складових залежить від стадії розвитку економіки країни. На першій стадії економічного розвитку (факторної орієнтованості) економічне зростання залежить від базових факторів, які об'єднані у чотири складові: державні й приватні інституції; інфраструктура; макроекономічне середовище; охорона здоров'я та початкова освіта. У 2012 році Україна з групи країн, що перебувають у стані переходу, перейшла до другої групи країн, економіка яких орієнтована на ефективність. Це означає, що на даному етапі її економічне зростання залежить переважно від складових - підсилювачів ефективності (ефективного ринку товарів та послуг; функціонуючого належним чином ринку праці; розвиненості фінансового ринку; здатності впроваджувати наявні технології; обсягу внутрішнього й зовнішнього ринків). Проте після переходу на новий рівень чимало проблем України за складовими базового рівня, у тому числі за інституціями, залишаються невирішеними. Внаслідок цього Україна не зможе скористатися перевагами країн, економіка яких перебуває на етапі розвитку факторної орієнтованості. Також країна не здатна реалізувати повною мірою власний потенціал з метою підвищення конкурентоспроможності, адже законсервовані на попередньому етапі проблеми потребуватимуть додаткових ресурсів і часу.

За методологією ВЕФ, оцінка інституційного середовища визначається на основі комплексного показника, який складається з двох компонентів, що входять до нього з різною питою вагою: державні інституції (0,75%) і приватні інституції (0,25%). Питома вага першої компоненти вища, оскільки вона, у свою чергу, складається з п'яти комплексних показників, які характеризують якість взаємодії держави та інших учасників ринку (право власності, етика і корупція, зловживання впливом, ефективність уряду, безпека). Друга компонента - приватні інституції - складається з двох комплексних показників: корпоративна етика і звітність.

У 2012 році порівняно з 2011 роком за компонентою «державні інституції» рівень України підвищився на дві позиції і відповідає 129-му місцю у загальному рейтингу. Поліпшення за даною компонентою в 2012 році відбувалося за рахунок показників безпеки, оцінка за якими у середньому вдвічі вища, ніж за іншими чотирма показниками. Саме на показники безпеки припадає найбільший прогрес в ІГК за 2012 рік за складовою інституцій. Порівняно з результатами ІГК за 2011 рік рівень України підвищився також за показником можливості втрати бізнесу від злочинності й насильства на 35 позицій (42-е місце); за показником втрати бізнесу через загрозу тероризму - на 22 позиції (36-е місце); за показником організованої злочинності - на 24 позиції (94-е місце). Таке поліпшення у рейтингу за показниками безпеки можна пояснити, насамперед, підготовкою і проведенням в Україні Чемпіонату Європи з футболу «Євро-2012».

Порівняно з 2011 роком оцінки нецільового використання бюджетних коштів зросли на 9 позицій (117-е місце). Поліпшилась оцінка незалежності судової влади в порівнянні з 2011 роком - на 10 позицій, 124-е місце.

Найбільш проблемними залишаються питання, пов'язані із захистом права власності (136-е місце). За цим показником Україна втратила дві позиції, хоча і без того мала досить низький результат. Погіршення ситуації з правом власності пояснюється чинниками, які в Україні протягом багатьох років майже не змінюються. Це - залежність судової влади, корупція, фаворитизм у рішеннях чиновників, недосконале законодавство, недостатньо надійна робота міліції. Порівняно з 2011 роком найбільше погіршилися оцінки у показника «фаворитизм у рішеннях чиновників». За даним показником Україна втратила 24 позиції (119-е місце), це свідчить про те, що через постійне зволікання з проведенням системної адміністративної реформи українські чиновники можуть маніпулювати системою, отримуючи певні вигоди і ставлячи власні інтереси вище інтересів держави.

У 2012 році суттєво погіршилися показники оцінки ефективності уряду. Можна зазначити, що якщо інституційне середовище в цілому є одним з найслабших місць конкурентоспроможності України, то ефективність уряду - одне з найслабших місць у складовій інституцій. За показником «прозорість політики держорганів» порівняно з минулим роком рейтинг України знизився на сім позицій (123-е місце), а за показником «ефективність правової системи у врегулюванні суперечок» - на п'ять позицій, до одного з найнижчих, 141-го місця. Такі низькі оцінки за показником «ефективність уряду» можна пояснити низкою причин. Неефективне регуляторне середовище, формалізм, складні бюрократичні процедури, надмірне регулювання чинять суттєві перешкоди для бізнесу. З одного боку, складні регуляторні процедури, часта зміна правил і порядку їх застосування створюють важкі для ведення бізнесу умови. З іншого боку, значна

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

концентрація повноважень у чиновників сприяє корупції. Структура діючої адміністративної системи суттєво не відрізняється від тієї, що працювала за радянських часів. Дії чиновників є недостатньо підзвітними для бізнесу і суспільства. Непрозоре отримання посад, відсутність адекватної системи оцінки ефективності роботи чиновників загалом сприяють свавіллю й підвищують важливість особистих політичних зв'язків. Механізм зворотного зв'язку працює неефективно. Дієві важелі впливу громадян, що є важливими для підтримки ефективності системи стримування й протидії, на практиці відсутні.

Відповідно до результатів опитувань представників вітчизняного бізнесу, корупція входить до складу трьох найбільш проблемних факторів ведення бізнесу: У п'ятірці основних проблем для бізнесу, крім корупції, також переважають фактори інституційного характеру: неефективність роботи чиновників, нестабільність державної політики, недосконала податкова політика, нестабільність місцевої і державної влади.

У 2012 році у компоненті «приватні інституції» найбільше погіршилися позиції за показником ефективного корпоративного управління: порівняно з 2011 роком цей показник в Україні змістився вниз на сім пунктів (113-е місце з 144 країн). Також погіршився показник захисту прав міноритарних акціонерів до досить низької, 141-ї позиції із 144 країн. Втрату позицій за даною компонентою частково можна пояснити повільними процесами, пов'язаними із законодавчими реформами у зазначеній системі. Наприклад, ухвалений у 2008 році Закон України «Про акціонерні товариства» остаточно набув чинності лише у квітні 2011 року, тому вплив цього Закону на захист прав акціонерів бізнес повною мірою ще не відчув.

Особливої уваги заслуговують дослідження національної конкурентоспроможності в регіональному розрізі, які проводить у партнерстві із Всесвітнім економічним форумом Фонд «Ефективне управління». За підсумками розрахунку Індексу конкурентоспроможності регіонів України у 2012 році [3], перша п'ятірка лідерів виглядає таким чином: місто Київ, Харківська, Дніпропетровська, Донецька й Київська області. Протягом 2012 року у порівнянні з показниками 2011 року Харківська область випередила у рейтингу Дніпропетровську, а Донецька - Київську область. Серед п'яти регіонів з найгіршими показниками наприкінці рейтингу знаходяться Херсонська, Кіровоградська, Житомирська, Чернігівська й Тернопільська області. Серед змін, які відбулися у рейтингу у порівнянні з 2011 роком можна відзначити, з одного боку, підвищення на п'ять позицій Рівненської і Чернівецької областей, і на три позиції - АР Крим, з іншого, втрату семи позицій Луганською, і трьох позицій - Миколаївською областями. Як і в 2011 році, до першої десятки входять переважно великі промислові регіони і два міста-регіони, а замикають рейтинг найбільші сільськогосподарські області. Лідерами національного рейтингу є регіони, що отримали найвищі бали за показником «підсилювачі ефективності», до якого входять такі складові конкурентоспроможності як вища освіта й професійна підготовка, ефективність ринку товарів і праці, рівень розвитку фінансового ринку, технологічна готовність і розмір ринку. Такі високі показники відповідають другій стадії розвитку економіки і пріоритетному значенню для даної стадії визначеної групи факторів при розрахунку Індексу конкурентоспроможності. Також у регіонів у першій десятці - найкращі позиції і за показником «базові вимоги», однак переважно через вищі оцінки інфраструктури.

Регіони України залишаються неоднаково результативними за індексом конкурентоспроможності і в цілому, і за його окремими складовими. Проте якщо у 2011 році загальна оцінка лідера національного рейтингу (місто Київ) відповідала 62-му місцю, яке у глобальному рейтингу посідає Іран, а аутсайдера (Херсонська область) - 117-му (Малаві), то згідно з результатами 2012 року - це 53-е (Мексика) і 99-е місце (Габон).

Оцінка вітчизняного інституційного середовища у регіональному розрізі свідчить про суттєві відмінності у показниках. Різниця між кращим регіоном (Волинь; 4,04 бала) і найгіршим (Київ; 3,32 бала) за складовою якістю інституційного середовища у цілому дорівнює 0,72 бала. У глобальному вимірюванні результат Волині відповідає результату Словенії (4,05 бала; 58-е місце) і Польщі (4,11 бала; 55-е місце), у той час як результат Києва за цією складовою дорівнює позиціям таких економічно слабозрозвинених країн як Пакистан (3,34 бала; 115-е місце) і Нігерія (3,33 бала; 117-е місце). Неоднорідність позицій регіонів за оцінкою інституційного середовища переважно зумовлена станом державних інституцій, де найгіршими є показники права власності й зловживання впливом, а найкращі позиції і найменший розрив спостерігаються за показником безпеки. Розбіжності між результатами найкращого і найгіршого регіонів за компонентою «державні інституції» дорівнює 0,91 бала (Чернівецька область - 4,09 бала; місто Київ - 3,18 бала). У глобальному вимірюванні рівень розвитку державних інституцій у найкращому за цими показниками регіоні - Чернівецькій області - відповідає результату Польщі (4,04 бала; 56-е місце у глобальному рейтингу). У найгіршого регіону за даною складовою - міста Києва - у глобальному вимірюванні результат відповідає позиції Нікарагуа (3,20 бала; 117-е місце), Непалу (3,16 бала; 119-е місце), Колумбії (3,14 бала; 122-е місце). Низькі оцінки державних інституцій частково пояснюються складними відносинами бізнесу і держави в Україні, що характеризуються як «переважно конфліктні».

Серед важливих для регіонів проблем на сьогодні лишаються не розв'язаними питання щодо права власності, причому для деяких регіонів вони є вкрай проблемними. Найгірше оцінюють цей показник у Києві (3,48 бала; останнє, 27-е місце в регіональному рейтингу); найкращі результати — у Закарпатті (4,33 бала). Різниця показників права власності між найкращим і найгіршим регіонами відносно невелика (0,85 бала). У глобальному рейтингу результат Закарпаття відповідає позиції Словенії (4,38 бала; 52-е місце), а результат Києва відповідає рівню таких країн як Таїланд і Камерун (3,50 і 3,56 бала, що від- повідає 100-му і 96-му місцям у рейтингу ІГК за 2012 рік). У всіх регіонах середній бал за показником права власності є вищим, ніж за показником «охорона інтелектуальної власності», а розрив між найкращим і найгіршим регіонами, навпаки, є вищим за показником інтелектуальної власності - 0,99 бала. Найкраща ситуація щодо охорони інтелектуальної власності — на Волині (3,51 бала), що у глобальному рейтингу конкурентоспроможності відповідає позиції Македонії (3,51 бала; 73-е місце), найгірша ситуація — в Одеській області (2,72 бала), що у глобальному рейтингу відповідає позиції Домініканської Республіки (2,74 бала; 119-е місце).

Найбільший розрив серед регіонів спостерігається за показниками «корупція» і «зловживання впливом». Різниця в оцінках корупції між найкращим і найгіршим регіонами становить 1,27 бала. За результатами 2012 року, найгірші показники корупції - у Києві (27-е місце серед регіонів; 2,55 бала), що у рамках глобального рейтингу відповідає показникам таких економічно слабозрозвинених країн як Зімбабве (2,85 бала) або Уганда (2,51 бала). У Чернівецькій області рівень корупції як найменш загрозливий (1-е місце серед 27 регіонів; 3,82 бала). Це відповідає показникам таких країн як Іспанія (3,72 бала), Туреччина (3,74), Польща (3,78 бала). 3

За категорією «зловживання впливом» найнижчий серед регіонів результат — 2,1 бала. Дана категорія, у свою чергу, формується на основі двох інших показників: незалежності судової системи і фаворитизму у рішеннях чиновників. Саме вони є найбільш проблемними як для окремих регіонів, так і для України в цілому. Ситуація, пов'язана із судами і фаворитизмом у рішеннях чиновників, найменш загрозлива у Чернівецькій, Волинській і Рівненській областях (перші три позиції у рейтингу ІГК за 2012 рік: 3,41; 3,39; 3,28 бала відповідно). Найгірші результати у регіонів з великими містами: у Києві, Одеській і Харківській областях (останні три місця в Індексі конкурентоспроможності регіонів). Позиція Києва за показником зловживання впливом відповідає одній із найнижчих позицій у глобальному рейтингу за 2012 рік - Аргентині (2,07 бала, 140-е місце з 144 країн). Низькі бали за даними показниками - це сигнал про те, що судової реформа є вкрай нагальною, а ухвалені нещодавно поправки до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» не дали поки що належного результату.

За показником «ефективність уряду» найвищі оцінки отримали регіони Західної України: Чернівецька (1-е місце; 3,94 бала), Рівненська (2-е місце; 3,89 бала), Волинська області (3-е місце; 3,86 бала). Найгірший результат — у місті Києві (27-е місце; 3,05 бала), Одеській (26-е місце; 3,22 бала) і Львівській областях (25-е місце; 3,27 бала). Низьку ефективність уряду у вказаних регіонах можна пояснити також тим, що у представників бізнесу є можливість порівнювати наявну ситуацію у своїх регіонах з ситуацією щодо приватних інституцій у Дніпропетровській області (3,99 бала), найгірше - у Івано-Франківській області (3,61 бала). Саме за цим показником Україна має один із найбільших розривів з глобальними лідерами. Різниця показників між кращим регіоном і кращим глобальним результатом (Нова Зеландія, 6,4 бала) становить 2,4 бала, що відповідає 75-й позиції глобального рейтингу.

Для Донецької області найбільш позитивні зміни в національному рейтингу 2012 року відбулися за складовими рівня розвитку бізнесу (1-е місце), рівня розвитку фінансового ринку (2-е місце), розміру ринку (3-е місце) та інновацій (3-е місце). Водночас регіон

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

перебуває на 20-му місці за складовою охороною здоров'я і початковою освітою, за якою порівняно з минулим роком область втратила ще чотири позиції. Викликає занепокоєність також втрата Донецькою областю позицій за оцінкою інституційного середовища (13-е місце у 2012 році, 11-е місце у 2011 році) та інновацій (3-є місце у 2012 році, у 2011 році - 2-е місце).

Таким чином, майже у всіх лідерів національного рейтингу відзначено проблеми, пов'язані з якістю інституційного середовища, що свідчить про збереження чималих масштабів бюрократії, корупції та надмірного регулювання при великих обсягах економічної діяльності та фінансових потоків. Перші три місця за складовою інституцій здобули Волинська, Чернівецька і Закарпатська області, отримавши відносно високі бали щодо більшості показників. Проте і ці регіони мають суттєві проблеми з оцінюванням незалежності судової системи, ефективності правової системи при врегулюванні спорів і оскарженні регуляторних актів, рівня захисту міноритарних акціонерів, а також корпоративної етики. За усіма перерахованими показниками найкращі оцінки регіонів України перебувають на рівні від 90-го до 100-го місць у рейтингу країн світу, що не можна вважати задовільним результатом.

Проведений аналіз свідчить про суттєве підвищення ролі інституційних умов в забезпеченні ефективності і конкурентоспроможності економічних систем різного рівня, підтверджує здатність інституційних чинників сприяти або перешкоджати позитивним змінам в економіці.

В світлі цього можна зазначити, що в процесі формування нової сучасної моделі розвитку регіону доцільно спиратися на основні положення інституційної теорії. Ефективність інституційного середовища безпосередньо впливає на підсумкову конкурентоспроможність регіону. Підвищення якості інституційного середовища відповідає як стратегічним цілям регіону в цілому, так і інтересам діючих на території регіону економічних суб'єктів, оскільки дозволяє значною мірою підвищити ефективність господарської діяльності, сприяє зростанню капіталізації реального сектору економіки регіону, формує основу для підвищення рівня життя населення регіону і створення фундаменту сталого економічного зростання.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ;

1. Kaufmann D. *Legal Corruption* / Kaufmann Daniel and Pedro Vicente // *Economics and Politics*. - 2011. - №23, - P. 195-219.
2. The Global Competitiveness Report 2011-2012. [Електронний ресурс] .- Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf
3. Отчет о конкурентоспособности регионов Украины 2012 . - Фонд «Эффективное управление» «Печатный Дом «Коло», 2012. – 204 с.

РЕЗЮМЕ

Проаналізовано основні тенденції розвитку інституційного середовища в Україні, визначено регіональні особливості і проблеми формування інституційних умов економічного зростання.

Ключові слова: інституційне середовище, регіон, конкурентоспроможність, тенденції, стале зростання

РЕЗЮМЕ

Проанализированы основные тенденции развития институциональной среды в Украине, определены региональные особенности и проблемы формирования институциональных условий экономического роста.

Ключевые слова: институциональная среда, регион, конкурентоспособность, тенденции, устойчивый рост

SUMMARY

Basic of the institutional environment trends in Ukraine are analysed, regional features and problems of the forming of institutional conditions of the economy growing are determined.

Keywords: institutional environment, region, competitiveness, trends, permanent growth

РЕСУРСНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Гавриш О.А., д.т.н., профессор, декан факультета менеджмента и маркетинга, зав. кафедрой международной экономики Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт»,
Дергачева В.В., д.э.н., профессор, зав. кафедрой менеджмента Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт»¹

Вступление. Современный мир развивается очень дифференцированно, в рамках локально-региональных образований. Карта экономического развития носит точно-периодический характер, зависящий от множества факторов. Основной контекст, с позиции которого сейчас необходимо рассматривать способность и возможность страны или группы стран конкурировать в экономическом развитии, это среда международной конкурентоспособности – *глобализация* и истоки национальной конкурентоспособности – *ресурсное обеспечение*. Рассмотрим именно эти аспекты международной конкурентоспособности национальной экономики.

Глобализация меняет понятие конкуренции, особенно конкуренции основанной на ресурсной составляющей. В современном мире понятие «ресурсное обеспечение» перестало обозначать буквальное наличие или отсутствие ресурсной базы экономического роста в масштабах национальных экономик. Ресурсным обеспечением конкурентоспособности стран (особенно развитых) все в большей степени становятся нематериальные активы. Но для национальной экономики (и ряда других экономик, не имеющих развитого сектора высоких технологий, информационно-телекоммуникационных, банковских, туристических или другого вида услуг – что было бы основой бюджетформирующих поступлений) эта составляющая экономического роста по-прежнему основывается на *национальном богатстве*, то есть *активах* экономики. Поэтому необходимо учитывать условия ограниченности и региональной неравномерности распределения ресурсов. Все это обусловило необходимость пересмотра подхода к *мониторингу экономического развития*, которое в современных условиях для нашей страны возможно только на основании устойчивой конкурентной позиции страны в ресурсном обеспечении своего роста.

Основная часть. Способы эмиссии ресурсов (или активов экономики) и формы их обменов развиваются намного быстрее, чем на это успевают реагировать институты национального и международного регулирования в контексте международных сопоставлений. Поэтому в формате международной конкурентоспособности ориентация национального развития на валовые показатели становится неадекватной. Формула устойчивого национального развития в современных условиях конкуренции требует переориентации на показатели стоимости, качества и паритета национальных активов, т.е. ресурсной базы экономики. **В условиях открытого рынка необходим переход от экономики вала к экономике активов, что меняет само понятие конкуренции.** От доминирующего положения на рынке по показателям выпуска продукции необходимо переходить к доминирующему положению на рынке по показателям активов. Поэтому в условиях глобализации все более актуальными становятся ориентиры на сопоставимость и симметрию ресурсных возможностей национальных экономик.

Различие взглядов на национальное богатство обусловило диспропорции экономического развития еще в предкризисных условиях. В развитых странах национальным богатством считают ресурсную базу - активы экономики (учет и отчетность ведется по счетам